

Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Annelerinin Evlilik Uyumunun İncelenmesi

Aylin SÖZER ÇAPAN¹
Derya SARIYILDIZ^{2*}

Özet

Bu araştırma, özel gereksinimli çocukların annelerinin evlilik uyumlarının, çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi amacı ile hazırlanmıştır. Araştırma, özel gereksinimli çocuğa sahip olan 108 anne (n=108) ile yapılmıştır. Araştırmada Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ-DAS) ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Demografik bilgi formu, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır ve 9 soru içermektedir.

Çalışmada, Çift Uyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formundan elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Yapılan varyans analizi ile özel gereksinimli çocuk annelerinin yaşının, eğitim durumunun, evlenme biçiminin, evlilik süresinin, sahip olduğu çocuk sayısının, çalışma durumunun, mesleğinin, özel gereksinimli çocuğunun tanısının ve gelir düzeyinin evlilik uyumuna etkisi incelenmiş ve araştırma sonucunda yalnızca annelerin çalışma durumu ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmıştır. Yapılan Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi ile anlamlılık bulgulanan çalışma grubunun, emekliler grubu olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim, anne, evlilik uyumu, özel gereksinim

---

¹ Yrd. Doç. Dr. İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği

^{2*} İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı, sorumlu yazar: deryasariyildiz123@hotmail.com

Analysis of Marital Adjustment in Mothers of Children Who Need Special Education

Abstract

The aim of this study is to examine marital adjustment in mothers of children with special needs in terms of various demographic variables and to compare marital adjustment in mothers of children with Mental Disability, Autism and Dyslexia. The study was conducted with 108 mothers (n=108) of children with special needs. Dyadic Adjustment Scale (DAS) and Demographic Data Form were used. The Demographic Data Form was prepared by the researchers and it consists of 9 questions. In this study, data obtained from the Dyadic Adjustment Scale and Demographic Data Form were analyzed with SPSS program. The study investigated the impact of age, education level, type of marriage, duration of marriage, number of possessed children, employment status, occupation, the diagnosis for the children with special needs and the income level on the marital adjustment in mothers of children with special needs by the analysis of variance, and at the end of the study statistical significance was only observed between the employment status and marital adjustment. Among the employment status, the retirees group was found to be significant by Scheffe Test.

Keywords: special education, marital adjustment, mother, special need

Giriş

Doğacak her çocuk, ebeveynleri tarafından heyecan ve kaygıyla beklenmekte, bu süreç boyunca ailede doğacak çocuğa dair birçok beklenti oluşmaktadır. Aileye katılan çocuğun, özel gereksinimli olması, ailenin beklentilerinin farklılaşmasına, yoğun kaygı ve stres yaşanmasına yol açabilmektedir[1]. Ebeveynler, yoğun ve stresli olan bu süreçte; çocuklarının temel gereksinimlerinin karşılanmasında, bakım ve eğitiminde yetersiz kalabilmekte, başa çıkma stratejileri yetersiz kalarak birçok duygusal ve davranışsal problemler yaşayabilmektedir [2].

Araştırmacılar ve uygulayıcılar; aileyi, sürekli değişim gösteren, çevreye uyum sağlamaya çalışan dinamik bir birim olarak görmeyen önemini belirtmektedirler. Her alt sistemin bir başka alt sistemi etkilediği bu dinamik sistemde, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmanın, ebeveyn ve karı-koca alt sistemini etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, farklı gelişim gösteren çocuğu olan eşlerin evlilik ilişkilerinin, evlilik uyumlarının ve evlilik uyumlarını etkileyen değişkenlerin incelenmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir [3].

Özel gereksinimli çocukla ilgili sorumlulukların çoğunluğunu üstlenen anneler, bu durumdan daha çok etkilenmektedir. Annenin bu sorumlulukları karşılamakta zorlanması, anneyi eşinden, çevresinden, var olan diğer çocuklarından uzaklaştırmakta, diğer aile üyelerine göre daha çok yorulmasına ve kendini yalnız hissetmesine yol açmaktadır. Babalar ise daha çok özel gereksinimli çocuğun getirdiği ekonomik ve mali yük bakımından endişe yaşamaktadır[4]. Özel gereksinimli çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasında, annenin babaya göre daha çok sorumluluk üstlenmesi, ilgi, zaman ve enerjisinin büyük çoğunluğunu çocuğa vermesi, annenin eşiyile olan karı-koca ilişkisini ve diğer çocukları arasındaki ilişkiyi etkilemekte, bu nedenle evlilik ilişkisinde de bozulmalar görülebilmektedir[5]. Aileye verilen sosyal destek ve eşler arasındaki paylaşımcı tutum, ailenin yaşadığı problemlerle başa çıkabilme becerilerinin artırılmasında ve annenin kendisini yalnız hissetmemesinin sağlanmasında büyük önemi olan faktörlerdir. Aileye, uygun rehberlik yapılması ve gereksinim duydukları bilgilerin, eğitim aracılığıyla verilmesi durumunda, çocuğun gelişiminde ilerleme olduğu, eğitim ve bakımına babanın da dâhil edildiği, annenin sorumluluğunun ve yalnızlık düzeyinin azaldığı, eşler arasındaki uyumun yükseldiği görülmektedir[4]. Özel gereksinimli çocuk ve ailesinin yaşam kalitesinin yükselmesi, çocuğun rehabilitasyonunda önemli bir rolü olan ailelerin, çocukları ile daha etkin olarak ilgilenebilmelerini sağlar[2].

Bu gibi çalışmalar; özel gereksinimli çocuk ailelerindeki problemlerin hem çocukları hem ebeveynleri karşılıklı olarak etkileyebilen bir durum olması, çocuğun doğumuyla başlayan süreçte aile içi etkileşimlerin ve evlilik ilişkilerinin de bu süreçten etkilenebileceği ve yalnızca çocuğun değil diğer aile üyelerinin de (annelerin, babaların, gerektiğinde kardeşlerin) destek alması gerektiği gibi konulara dikkat çekmesi açısından önemlidir. Bundan dolayı bu çalışmada da özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik uyumlarının incelenmesi ve farklı tanı grubundan çocuğa sahip annelerin evlilik uyumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışmanın özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik uyumlarına dair literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmada, özel gereksinimli çocuk annelerinin; yaşı, eğitim durumu, mesleği, çalışma durumu, sosyoekonomik durumu, evlilik süresi, evlenme şekli, sahip olduğu çocuk sayısı, çocuklarının özel gereksinim tanısı ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek ve anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha fazla sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ya da derecesini belirlemek amacıyla kullanılan araştırma modelleridir [6].

Araştırmanın evreni, İstanbul ili Küçükçekmece ve Esenyurt ilçelerinde yaşayan, özel eğitime gereksinim duyan çocuğa sahip annelerdir.

Araştırma, İstanbul ilinde, Küçükçekmece ve Esenyurt ilçelerinde ikamet etmekte olan, özel gereksinimli çocuğa sahip 108 anne ile yapılmıştır.

Araştırmada, Kartopu Örneklem Yöntemi ile annelere ulaşılmıştır. Kartopu örneklem yöntemi, evrenin sınırlarının ve evrene üye olanların kesin bir şekilde belirlenemediği zamanlarda kullanılmakta olan bir yöntemdir. Kartopu örneklem için, evrene dâhil olan birisine herhangi bir biçimde ulaşılır. Ulaşılan bu kişi yardımıyla bir başkasına ulaşılır ve bu tekrar ettirilir. Kartopu etkisi gibi zincirleme bir şekilde örnek büyütülür. Bu yöntemde önemli olan faktör evrene dâhil olan ilk kişiye ulaşabilmektir. İlk bağlantı kurulduktan sonra kartopu etkisiyle örnek kütleinin genişletilmesi mümkündür[7].

Araştırmada, çalışmaya katılan bireyleri çeşitli yönden tanımaya yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan, Kişisel Bilgi Formu ve katılımcı annelerin evlilik uyum düzeylerini ölçmek için Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, araştırmacı tarafından, gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra ve daha önce yapılmış olan benzer çalışmalardaki anketler incelenerek ve ölçmek istenen bilgiler belirlenerek oluşturulmuştur. Form, araştırmaya katılan annelerin; yaşı, eğitim durumu, mesleği, çalışma durumu, sosyoekonomik durumu, evlilik süresi, evlenme şekli, sahip olduğu çocuk sayısı, çocuklarının özel gereksinim tanısı gibi evlilik uyumuna olan etkisi incelenen demografik değişkenleri içermektedir. Formda, katılımcılara yönelik isim, soy isim, adres, telefon gibi bilgiler istenmemiştir. Yalnızca araştırmanın amacına ve araştırmacıya ilişkin açıklayıcı giriş yazısı ve katılımcıların cevaplaması gereken 9 soru mevcuttur.

Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale), Spanier (1976) tarafından geliştirilen evli veya birlikte yaşayan çiftlerin algıladığı ilişki kalitesini değerlendirmeyi amaçlayan 32 maddelik bir ölçektir. Ölçekten 0-151 arasında toplam puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça çift uyumu da artmaktadır. Ayrıca; çift uyum ölçeğinin 4 alt ölçeği (çift memnuniyeti, çift bağlılığı, çift fikir birliği, duygusal ifade) bulunmaktadır [8].

Fışiloğlu ve Demir(2000)[8] tarafından Türkçe'ye uyarlanarak yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında, Türk örneklemini için çift uyum ölçeğinin ortalaması 104.5 (SD = 18.6), erkekler için 103.7 (SD = 18.8) kadınlar için de 105.2 (SD = 18.4) bulunmuş ve Cronbach α , 0.92 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin toplanma sürecinde, katılımcılara; Çift Uyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu birlikte verilerek, gerekli açıklamalar yapılmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre yapılmıştır. Katılımcılara araştırmayla ve anketlerle ilgili gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra soru maddeleriyle ilgili, katılımcıyı etkileyecek veya yönlendirici olabilecek yorumlarda bulunulmamıştır. Okuma-yazma bilmeyen katılımcılar için yakınlarından destek alınması sağlanmıştır.

Araştırmada, Çift Uyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formundan elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, ortalamalar arası farkın anlamlılığını test etmek üzere varyans analizi yapılmıştır. Anlamlılık bulgularan sonuçlarda ise farklılığı yaratan grubu bulmak için Scheffe Çoklu Karşılaştırma testi kullanılmıştır. Yapılan bu istatistiksel çalışmalarda anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Katılımcı annelere ilişkin demografik bilgilere bakıldığında bulgular aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 1. Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Annelerinin Demografik Bilgi Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		N	%
Yaş	18-24	3	2,77
	25-30	24	22,22
	31-45	64	59,2
	46-59	17	15,74
Çalışma Durumu	Çalışıyor	9	8,33
	Çalışmıyor	97	89,81
	Emekli	2	1,85
	Ev Temizliği	4	3,7
Meslek	Öğretmen	3	2,77
	Sigortacı	1	0,92
	Terzi	1	0,92
	Okur-yazar	4	3,7
	Okur-yazar değil	4	3,7
Eğitim Durumu	İlkokul terk	9	8,33
	İlkokul mezunu	48	44,4
	Ortaokul terk	7	6,48
	Ortaokul mezunu	13	12,03
	Lise terk	6	5,55
	Lise mezunu	13	12,03
	Üniversite mezunu	4	3,7

Evlenme şekli	Flört ederek	41	37,96
	Görücü usulü	56	51,85
	Baskı ile	3	2,77
	Kaçarak	8	7,4
Evlilik süresi	1-5 yıl	12	11,11
	6-10 yıl	31	28,7
	11-15 yıl	25	23,14
	16-20 yıl	22	20,37
	21 ve üstü	18	16,66
Çocuk Sayısı	1	23	21,29
	2	59	54,62
	3	19	17,59
	4	4	3,7
	5	3	2,77
Gelir	Düşük	18	16,66
	Orta	87	80,55
	Yüksek	3	2,77
Çocuğun Tanısı	Zihinsel Yetersizlik	47	43,51
	Otizm	27	25
	Öğrenme Güçlüğü	34	31,48

Tabloda görüldüğü gibi annelerin %59.2'si (n=64) yani çoğunluğu 31-45 yaş aralığındadır. Annelerin %89.81'i (n=97) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Eğitim durumuna bakıldığında, annelerin büyük çoğunluğunun %44.44 (n=48) ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. Annelerin evlenme biçimine bakıldığında, %51.85'si (n=56) yani büyük çoğunluğunun görücü usulüyle, %37.96'nın (n=41) flört ederek evlenmiş olduğu görülmektedir. Annelerin %28.70'nin (n=31) evlilik süresi 6-10 yıl arasında, %23.14'ünün (n=25) 11-15 yıl arasında, %20.37'nin (n=22)

16-20 yıl arasındadır. Annelerin sahip olduğu çocuk sayısına bakıldığında %54.62'nin (n=59) yani çoğunluğun 2 çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Gelir durumuna bakıldığında %80.55'nin (n= 87) ekonomik seviyesinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının özel gereksinim tanısına bakıldığında, çoğunluk olarak %43.51 oranıyla (n=47) zihinsel yetersizlik tanısı, %31.48 oranıyla (n=34) öğrenme güçlüğü tanısı, %25.00 (n=27) oranıyla da otizm tanısı olduğu görülmektedir.

Araştırmada, çiftler arasındaki evlilik uyumunu ölçmek için kullanılan Çift Uyum Ölçeğinden alınan puan aralığı 0-150 arasındadır. Araştırma bulgularına göre araştırmaya katılan özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin çift uyum ölçeği toplam puan ortalamalarının ve standart sapmanın 102.25-25.753 olduğu saptanmıştır.

Annelerin Çift Uyum Ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlara bakıldığında; Memnuniyet Alt Ölçeği (dyadic satisfaction) puan ortalaması 34.926, Çiftlerin Fikir Birliği (dyadic consensus) Alt Ölçeği puan ortalaması 46.852, Çift Bağlılığı Alt Ölçeği (dyadic cohesion) puan ortalaması 12.148, Duygusal İfade Alt Ölçeği (affectional expression) puan ortalaması 8.324 olarak bulgulanmıştır.

Araştırmanın alt hipotezlerine bakıldığında özel gereksinimli çocuk annelerinin yaşı, eğitim durumu, mesleği, evlenme biçimi, evlilik süresi, çocuk sayısı, çocuklarının tanı grubu değişkenleri ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır. Demografik değişkenlerden yalnızca annelerin çalışma durumu ile evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmıştır.

Tartışma

Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin çalışma durumları ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiye bakıldığında istatistiksel olarak anlamlılık bulgulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahibi annelerin çalışma durumlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p < 0.005$), ($p = 0.004$) olarak bulgulanmıştır. Farklılığı yaratan çalışma grubunun belirlenmesinde Scheffe Çoklu Karşılaştırma testi kullanılmış ve farklılığı yaratan grubun emekli grubu olduğu tespit edilmiştir. Literatürde benzer araştırmalara bakıldığında Ar(2014)[9]'ın çalışmasında normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otizmlili çocuk sahibi annelerin çalışma durumlarına göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

farklılık olmadığı bulgulanmıştır. Bizim araştırma sonucumuz Ar(2014) [9]'ın bu bulgusu ile paralellik göstermemektedir.

Literatürde çalışma durumu ile evlilik uyumunu inceleyen farklı çalışmalara da bakıldığında, Yılmaz ve Avcı(2015)[10] tarafından yapılan çalışmada, kadınların çalışma durumunun evlilik uyum puanlarını etkilemediği görülmüştür. Bizim araştırma sonucumuz bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin eğitim durumuna göre evlilik uyumlarının farklılaşp farklılaşmadığına bakıldığında eğitim durumu ile evlilik uyumu arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.389$). Literatürde bizim araştırmamızla benzer olan araştırmalara bakıldığında; Ar(2014)[9]'ın otizmlili çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez çalışmasında; otizmlili ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin eğitim durumlarıyla evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır. Yine benzer bir çalışma olan Karpat(2011)[11] tarafından yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmada da eğitim durumu ile toplam evlilik uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmamızın bu alt hipotezinden elde edilen bulguların, Ar(2014)[9] ve Karpat(2011)[11] 'ın bu çalışma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin sosyo-ekonomik durumu ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında herhangi bir anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.706$). Literatürdeki benzer araştırmalara bakıldığında; Ar(2014)[9]'ın otizmlili çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez çalışmasında, normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otizmlili çocuk sahibi annelerin gelir durumuyla evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmamıştır. Karpat(2011)[11]'ın, yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan çocukların ebeveynleri ile yaptığı çalışmada, gelir düzeyi ile toplam evlilik uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bizim araştırma bulgularımız bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin yaşları ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.675$). Literatürde

özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik uyumları ile yaşları arasındaki ilişkiyi inceleyen benzer araştırmaya rastlanmamıştır. Yaş değişkeni ile evlilik uyumunun incelendiği farklı araştırmalara bakıldığında: Fışiloğlu (1992)[12] ile Yılmaz ve Avcı(2015)[10]'nın çalışma sonuçlarına göre evlilik uyumu ve yaş değişkeni arasında anlamlılık bulgulanmamışken Yalçın(2014)[13]'ün çalışmasında ise yaş ve evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmıştır. Görüldüğü gibi bizim araştırma bulgumuz literatürdeki bazı bulguları destekler nitelikte bazıları desteklememektedir.

Bu araştırmaya üç farklı tanı grubundan anne katılmıştır. Bunlar; otizm, zihinsel yetersizlik ve öğrenme güçlüğü tanılı çocuğa sahip annelerdir. Araştırma sonuçlarına göre farklı tanı grubundan çocuğa sahip olan annelerin evlilik uyumları arasında engel durumuna göre anlamlı farklılık bulgulanmamıştır. Evlilik uyum ölçeğinin alt testleri olan Çift memnuniyeti, Çift Bağlılığı, Duygusal İfade, Fikir Birliği alt ölçeklerinde de tanı gruplarına göre annelerin evlilik uyumlarında herhangi bir anlamlılık bulgulanmamıştır. Literatürde otizm, zihinsel yetersizlik ve öğrenme güçlüğü tanılı özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin evlilik uyumları arasında karşılaştırma yapan bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik süresi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.630$). Literatürdeki benzer araştırmalara bakıldığında; Ar(2014)[9] tarafından otizmlı çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez çalışmasında, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik süreleriyle evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmamıştır. Bizim araştırmamızın bulguları Ar(2014) [9]'ün araştırma sonucu destekler niteliktedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin, çocuk sayısına göre evlilik uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında çocuk sayısı ile evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.510$). Literatürdeki benzer araştırmalara bakıldığında; Ar(2014)[9]'ün otizmlı çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez çalışmasında, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otizmlı çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır. Bizim araştırma sonucumuz bu araştırma sonucuyla paralellik göstermektedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin evlenme biçimi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlılık bulgulanmamıştır($p = 0.160$). Literatürdeki benzer çalışmalara bakıldığında Ar(2014)[9] tarafından yapılan otizmlı çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez çalışmasında, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otizmlı çocuğa sahip annelerin evlilik biçimleriyle evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmıştır. Evlilik uyumu ve evlenme biçimi arasındaki ilişkiyi inceleyen başka araştırmalara bakıldığında Gül (2016)[14] ile Yılmaz ve Avcı(2015)[10]'nın çalışmalarında evlilik biçimi ile evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmıştır. Bizim araştırma sonucumuzun bu araştırmaları desteklememekte olduğu görülmüştür.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin meslekleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.317$). Literatürde özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik uyumu ve meslek değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulgusuna rastlanmamıştır.

Sonuç

Sonuç olarak, bu çalışmada, özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin evlilik uyumları demografik değişkenler açısından (annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, gelir durumu, evlenme biçimi, evlilik süresi, sahip olduğu çocuk sayısı, özel gereksinimli çocuğun engel tanısı) incelenmiştir ve demografik değişkenlerden yalnızca çalışma durumu ile evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmıştır.

Bu araştırma; örneklem sayısı artırılarak, farklı tanı gruplarından annelerle çalışılarak veya annelerle birlikte babaların da çalışmaya katılımı sağlanarak tekrarlanabilir.

Ek olarak, bu araştırma sürecinde yapılan literatür taramalardan ve veri toplama sürecinde annelerle yapılan görüşmelerden edinilen çıkarımlara dayanarak söylenebilir ki özel eğitime gereksinim duyan çocuk ailelerinde çoğunlukla anneler çocuk bakımında, eğitiminde daha çok aktif olmaktadır. Özellikle sorumluluğu tek başına üstlenen ve yakınlarından destek göremeyen anneler, bu durumda hem psikolojik ve fiziksel olarak zorlanma yaşamakta hem de çocuklarına yeteri kadar sağlıklı destek olamayabilmektedir. Dolayısıyla bu annelerin kendini iyi hissetmesi, sağlıklı ruh hali ve bu durumun eşe ve diğer aile üyelerine olan etkisi

bakımından daha fazla desteklenmesi önemli bir durumdur. Bu durum, diğer aile üyelerinin de eğitim sürecine dâhil edilmesi açısından bu alanda çalışan uzmanların daha fazla dikkate alması gereken bir konudur.

Aynı zamanda annelerle yapılan görüşme sürecinde annelerin çocuklarının engel durumlarıyla ilgili merak ettikleri, öğrenmek istedikleri birçok durum olduğu görülmüştür. Bu alanda çalışan uzmanlar tarafından eğitim sürecinde ailenin daha çok aktif katılımı sağlanmalı, bilgilenmeleri, çocuklarına karşı doğru yaklaşımı öğrenmeleri sağlanmalıdır.

Özetle; özel gereksinimli çocukları olduğunu öğrenmeleriyle birlikte problemler yaşayan ailelerin danışmanlık hizmetlerinden yararlanması için yönlendirilmesi, bilgilendirilmesi önerilmektedir. Çocuklarının durumlarını kabullenme sürecinde, ailenin desteklenmesi, bilgilendirilmesi, çocuklarına karşı doğru tutum ve davranışların kazandırılması, bu durumlardan dolayı psikolojik problemler (depresif belirtiler, kaygı bozuklukları vs.) yaşayan bir aile üyesi olduğunda bireysel destek aldirılması sağlanabilir. Bu şekilde; ailenin psikolojik olarak rahatlatılması, sorumlulukların paylaşımı, bu sorunların aileyi başka yönlerden etkilemesini engelleyerek eşler arasındaki ve diğer aile üyeleri arasındaki ilişkinin bozulmaması sağlanabilir ya da problemler azaltılabilir.

KAYNAKÇA

- [1] Sivrikaya T, Çıfci Tekinarslan İ. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerde Stres, Sosyal Destek ve Aile Yüğü. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 2013; 14(2): 17-29.
- [2] Canarslan H, Ahmetoğlu E. Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2015; 17(1): 13-31.
- [3] Şardağ S. Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin stresle başa çıkma tarzları ve aile sosyal desteğinin evlilik uyumlarını yordaması (Yüksek Lisans Tezi). İzmir, Ege Üniversitesi, 2010.
- [4] Sarihan CÖ. (2007). Engelli Çocuğa Sahip Olan ve Olmayan Annelerin Aile İşlevlerini Algılamaları İle Yalnızlık

- Düzelelerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara, Ankara Üniversitesi, 2007.
- [5] Küçüker S. Özürlü Çocuk Ailelerine Yönelik Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri. Özel Eğitim Dergisi. 1993; 1(3): 23-29.
- [6] Karasar N. Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları; 1998.
- [7] Altunışık R, Coşkun R, Bayraktaroğlu S, Yıldırım E. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Spss Uygulamalı. Sakarya: Sakarya Yayıncılık; 2007.
- [8] Fışiloğlu H, Demir A. Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement scale for measurement of marital quality with Turkish couples. European Journal of Psychological Assessment. 2000; 16: 214-218.
- [9] Ar ÖF. Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler İle Otizmlı Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul, Haliç Üniversitesi, 2014.
- [10] Yılmaz A, Avcı Aİ. 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Bazı Toplumsal Cinsiyet Özellikleri İle Evlilik Uyumları Arasındaki İlişki. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2015; 4(2).
- [11] Karpat D. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan çocukların ebeveynlerinin yaşadığı yas tepkilerinin, evlilik uyumlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2011.
- [12] Fışiloğlu H. Lisansüstü Öğrencilerin Evlilik Uyumu. Psikoloji Dergisi, 1992; 7:16-23.
- [13] Yalçın H. Evlilik Uyumu İle Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. 2014; 3(1)
- [14] Gül G. Evlilik Biçimleri Açısından Evlilik Uyumu, İlişkilerde Yükleme Tarzları ve Psikolojik Dayanıklılık Değişkenlerinin